RAQAMLI TO‘LOVLARNING BIZNES RIVOJIDAGI O‘RNI: O‘ZBEKISTONDAGI IMKONIYATLAR

Bahronov Kamronbek
“Smart Student” MCHJ ish boshqaruvchisi
e-mail: bakhronovkemran@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli to‘lovlarning O‘zbekistonda biznes rivojlanishidagi o‘rni, ularning tadbirkorlik faoliyatiga ta’siri va zamonaviy moliyaviy xizmatlarni rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, Click, Payme va Paynet to‘lov platformalarining asosiy imkoniyatlari, elektron to‘lovlarning hisob-kitob jarayonlarini soddalashtirish, vaqtni tejash, mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish va kichik biznes faoliyatini raqamlashtirishdagi o‘rni yoritiladi.

Kalit so‘zlar: elektron to‘lov tizimlari, fintex, elektron tijorat, mobil ilovalar, Click, Payme, Paynet.

Kirish

Bugungi raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes faoliyatini zamonaviy to‘lov tizimlarisiz tasavvur qilish tobora qiyinlashmoqda. Xaridorning mahsulot yoki xizmat uchun to‘lovni naqd pul ishlatmasdan, mobil telefon orqali bir necha soniyada amalga oshirishi oddiy qulaylikdan biznes rivojining muhim omiliga aylanmoqda. Ayniqsa, elektron tijorat, mobil ilovalar, QR-to‘lovlar va fintex xizmatlarining rivojlanishi kichik va o‘rta biznes uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda.

O‘zbekistonda ham raqamli to‘lovlardan foydalanish imkoniyati kengayib bormoqda. Click, Payme, Paynet, Uzum Bank, Alif kabi ilovalar orqali kommunal xizmatlar, mobil aloqa, internet, xaridlar va boshqa xizmatlar uchun to‘lovlarni amalga oshirish mumkin. Shu bilan birga, ushbu ilovalar tadbirkorlar uchun ham to‘lovlarni qabul qilish, mijozlar bilan ishlash va biznes jarayonlarini raqamlashtirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. O‘zbekiston Markaziy banki tomonidan 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasining tasdiqlanishi ushbu yo‘nalish davlat siyosatining ham muhim qismiga aylanayotganini ko‘rsatadi. Strategiyaning asosiy maqsadlaridan biri O‘zbekistonni 2030-yilgacha Markaziy Osiyoda fintex kompaniyalari uchun jozibador markazga aylantirish, shu bilan birga raqamli moliyani xavfsiz, sodda va aholi hamda biznes uchun ochiq qilishdir.

Raqamli to‘lovlarning biznes uchun eng katta afzalliklaridan biri — vaqtni tejash va tranzaksiyalarni tezlashtirishdir. An’anaviy naqd pul bilan hisob-kitob qilishda xaridor pul sanashi, sotuvchi qaytim berishi va sotilgan mahsulotni qayd etishi kerak. Elektron to‘lovda esa bu jarayonni bir necha soniyada amalga oshirish mumkin. Masalan, kichik kafe yoki do‘konda xaridor QR-kodni telefonidagi to‘lov ilovasi orqali skanerlab, mahsulot uchun to‘lovni amalga oshirishi mumkin. Bu nafaqat xaridor uchun qulaylik yaratadi, balki tadbirkorning xizmat ko‘rsatish tezligini ham oshiradi. Ikkinchi muhim jihat — mijozlar uchun qulaylik. Bugungi iste’molchi to‘lovni istalgan vaqtda va istalgan joydan amalga oshirish imkoniyatini kutadi. Ayniqsa, onlayn savdo bilan shug‘ullanuvchi tadbirkor uchun raqamli to‘lovlar mijozga geografik jihatdan bog‘lanib qolmasdan xizmat ko‘rsatish imkonini beradi. Uchinchidan, raqamli to‘lovlar biznesning moliyaviy hisobini tartibga solishga yordam beradi. Elektron tranzaksiyalar tarixining mavjudligi tushum va xarajatlarni kuzatishni osonlashtiradi. Bu kichik biznes egasiga qaysi mahsulot yoki xizmat ko‘proq daromad keltirayotganini tahlil qilish va keyingi qarorlarini aniqroq qabul qilish imkonini beradi.

Shunday qilib, raqamli to‘lovni faqat “pul yuborish vositasi” sifatida ko‘rish noto‘g‘ri. U biznesning savdo, mijozlar bilan munosabat, hisob-kitob va boshqaruv jarayonlarining bir qismiga aylanmoqda.

Click, Payme va Paynet: O‘zbekiston tajribasi

O‘zbekistonda raqamli to‘lovlarning rivojlanishini amaliy jihatdan ko‘rsatib beradigan misollardan biri — **Click** ilovasidir. Click orqali foydalanuvchilar turli to‘lov va pul o‘tkazmalarini amalga oshirishi mumkin. Masalan, Click’ning o‘zini o‘zi band qilgan shaxslar uchun servisi orqali tadbirkor o‘z xizmatlari uchun to‘lovlarni qabul qilishi, elektron hamyonidagi mablag‘larni kuzatishi, to‘lovlar tarixini ko‘rishi va mablag‘larni bank kartasiga o‘tkazishi mumkin.

«Click» tizimi bu mobil banking tizimi bo‘lib, u foydalanuvchilarga bank kartasidan bevosita to‘lov qilish, karta raqami yoki telefon raqami orqali pul o‘tkazish hamda do‘kon va restoranlarda QR-kod yoki USSD orqali hisob-kitob qilish imkoniyatlarini taqdim etadi. Shuningdek, ilova orqali takroriy to‘lovlarni avtomatlashtirish, yuborilgan hisoblarni boshqarish, to‘lovlar tarixini ko‘rish, kartalardagi mablag‘ qoldig‘ini tekshirish va kreditlarni qaytarish mumkin. “Do‘st yordami” xizmati mablag‘ yetishmaganda to‘lovlarni amalga oshirishga ko‘maklashadi, SMS-xabarnomalar esa bajarilgan operatsiyalar haqida ma’lumot beradi. Ushbu imkoniyatlar Click’ni kundalik moliyaviy operatsiyalarni soddalashtiruvchi va to‘lovlarni boshqarishni qulaylashtiruvchi raqamli platformaga aylantiradi.

Payme ham O‘zbekistonda raqamli to‘lovlar ekotizimining muhim ishtirokchilaridan biridir. Ilova orqali turli xizmatlar uchun to‘lovlarni amalga oshirish imkoniyati mavjud. Masalan, Payme ilovasida kommunal xizmatlar, jumladan elektr energiyasi uchun to‘lovlarni amalga oshirish bo‘yicha xizmatlar mavjudligi uning kundalik moliyaviy operatsiyalarni raqamlashtirishdagi rolini ko‘rsatadi.

Payme ilovasi foydalanuvchilarga bir qator qulay imkoniyatlarni taqdim etadi. Jumladan, Payme GO va oflayn to‘lov xizmatlari internet mavjud bo‘lmagan holatlarda ham ayrim to‘lovlarni amalga oshirish imkonini beradi. QR Pay orqali tovar va xizmatlar uchun QR-kod yordamida to‘lash, joylarda to‘lov funksiyasi orqali esa xaridlar uchun bevosita hisob-kitob qilish mumkin. Shuningdek, foydalanuvchilar takroriy to‘lovlarni saqlash, xarajatlar va pul o‘tkazmalari tarixini kuzatish, byudjetni rejalashtirish hamda bir nechta bank kartalarini yagona ilovada boshqarish imkoniyatiga ega. Karta yo‘qolgan yoki o‘g‘irlangan holatda uni ilova orqali bloklash ham mumkin. Bu imkoniyatlar Payme’ni nafaqat to‘lov vositasi, balki kundalik moliyaviy operatsiyalarni boshqarish platformasiga ham aylantiradi.

Yana bir muhim misol — **Paynet**. Kompaniyaning ma’lumotlariga ko‘ra, uning xizmatlaridan 20 million foydalanuvchi foydalanadi, mamlakat bo‘ylab 7 mingdan ortiq agentlik nuqtalari va 37 mingdan ortiq terminallar mavjud. Platformada 2 mingdan ortiq xizmatlar taqdim etiladi.

Paynet’ning biznes uchun Xolis yechimi esa raqamli to‘lovlarning tadbirkorlikka bevosita ta’sirini yanada yaqqol ko‘rsatadi. Xolis orqali tadbirkor to‘lovlarni qabul qilish, hisob-faktura yuborish va boshqa biznes jarayonlarini mobil ilova orqali boshqarishi mumkin. Yagona QR-kod orqali O‘zbekistondagi 30 dan ortiq bank va to‘lov ilovalaridan to‘lov qabul qilish imkoniyati ham taklif etilmoqda.

Paynet O‘zbekistonda raqamli to‘lov xizmatlarini rivojlantirayotgan platformalardan biri bo‘lib, ilovada yangi foydalanuvchilar uchun ilk to‘lovdan 5% keshbek, ayrim to‘lovlar uchun esa 2,2% gacha keshbek olish imkoniyati mavjud. Shuningdek, 30 000 so‘mdan boshlab to‘lovlar va 100 000 so‘mdan boshlab pul o‘tkazmalari uchun qimmatbaho sovg‘alar yutib olish aksiyalari tashkil etiladi. Bunday imkoniyatlar foydalanuvchilarni raqamli to‘lovlardan foydalanishga rag‘batlantiradi va kundalik moliyaviy operatsiyalarni qulaylashtiradi.

Demak, raqamli to‘lovlar nafaqat yirik kompaniyalar, balki kichik tadbirkorlar va o‘zini o‘zi band qilgan shaxslar uchun ham biznesni rasmiylashtirish va rivojlantirishning amaliy vositasiga aylanmoqda.

Xulosa

Raqamli to‘lovlar bugungi kunda shunchaki naqd pulning elektron muqobili emas. Ular biznesning yangi iqtisodiy modelini shakllantirayotgan muhim infratuzilmaga aylanmoqda. Click, Payme va Paynet kabi platformalar orqali to‘lovlarning tezlashishi, QR texnologiyalarining kengayishi va kichik tadbirkorlar uchun raqamli xizmatlarning paydo bo‘lishi O‘zbekistonda ushbu jarayonning amaliy ko‘rinishlaridir. Kelajakda Open Banking, sun’iy intellekt, raqamli identifikatsiya, avtomatlashtirilgan firibgarlikni aniqlash va boshqa fintex texnologiyalarining rivojlanishi raqamli to‘lovlarning biznesdagi ahamiyatini yanada oshirishi mumkin. Biroq texnologik rivojlanishning o‘zi yetarli emas. Raqamli iqtisodiyot barqaror rivojlanishi uchun xavfsizlik, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, iste’molchilar huquqlarini ta’minlash va aholining raqamli savodxonligini oshirish ham birdek muhim.

Shu ma’noda, O‘zbekistonning 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasi va Silk Road Finance & Technology Forum 2026 doirasidagi tashabbuslar mamlakatda raqamli moliya uchun yangi bosqichni boshlab berishi mumkin. Raqamli to‘lovlarning kelajagi esa faqat texnologiyada emas, balki ishonchli, xavfsiz va biznes uchun qulay raqamli moliyaviy ekotizim yaratishda namoyon bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azimov, A. U. (2024). O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanish imko niyatlari. Мировая наука. https://cyberleninka.ru/article/n/o-zbekistonda-raqamli-iqtisodiyotning-rivojlanish-imkoniyatlari
2. Turayeva, D., & Zikrillayev, J. (2025). O‘zbekistonda raqamli to‘lov tizimlari ning kichik va o‘rta biznesni rivojlantirishga ta’siri. Moliya, pul va Kredit, 5. h ttps://doi.org/10.5281/zenodo.15497827
3. Click. (n.d.). Click rasmiy veb-sayti. https://click.uz/uz

4. CyberLeninka. (n.d.). O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanish imkoniyatlari. https://cyberleninka.ru/article/n/o-zbekistonda-raqamli-iqtisodiyotning-rivojlanish-imkoniyatlari
5. Markaziy bank. (2025, October 21). O‘zbekiston Respublikasida to‘lov tizimining rivojlanish bosqichlari. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. https://cbu.uz/uz/payment-systems/history/